

ΜΕΤΑΞΥ ΘΥΡΥΛΟΥ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΤΟΥ Κ. ΦΑΝΗ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ

Ο ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ ΚΙ' Η ΚΥΡΑ ΦΡΟΣΥΝΗ

(Υπήρξε δικαία ή απάνθρωπη ή καταδικη της ώραςίας Γιαννιώτισσας;)



Ε'. ΤΙΣ προηγούμενες σελίδες προσέδωσα ν' αναταρασθήσω την πραγματική ιστορία της Κυρά-Φροσύνης, βασιζόμενος στις ασφαλέστερες και θετικότερες πηγές και στις αυθεντικότερες μαρτυρίες των συγχρόνων της. Η ποιήσι βεβαίως την εξουλόσε. Η δὲ λαϊκή φαντασία ἐδημοιούργησε γύρω στὴ ζωὴ καὶ στὸ δράμα τῆς δολοφονικῆς θύρας καὶ παραδόσεων. Ἡ Ἐκκλησία, τέλος, ἀν' ἀπετόνησε τὸν Ποικεβίλ τὴν ἀνακήρυξε ΙΕΡΟΜΑΡΤΥΡΑ. Γενικῶς οἱλοι συγκινήθησαν μὲ τὸ μαρτύριό τῆς. Καὶ εἶχαν δάκρυ. Ὁ θάνατός εἶνε ἐκείνους πού σφραγίζει

κάθε θύρα καὶ δικαιώνει τὴν ἐπίγεια δράσι μας. Ὅλα ξεκαθαρίζονται μέσα στὴ χροάν του.

Ἄλλ' ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ λιθωπὸ τῶν θύρων καὶ τῆς Ἐκκλησίας τὰ θεμάματα ἀνεξάρτητα ἀπὸ τῆς ποιήσεως τῶν στεναγμῶν γιὰ τὸ τραγικὸ θέμα, νομίζουμε πὼς ἡ Φροσύνη, ΩΣ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΟ, στέκεται πολὺ ψηλότερα. Ὑπῆρξε μιὰ γυναίκα ἐκείνης ἀμορφῆς, πού βάμπεσε τοὺς συγχρόνους τῆς, μιὰ γυναίκα μοναδικῆς μορφώσεως γιὰ τοὺς σκοτεινοὺς ἐκείνους χρόνους, μιὰ γυναίκα πού ξανάφερε πίσω μὲ τὴν εὐγένεια τῶν τρόπων τῆς τοὺς μεγάλους χρόνους τῶν Περικλέους. Θαυμάστῃς, ἀγαπήθῃς, μισηθῃς καὶ σχολιάστῃς ὅσο καμιά ἄλλη γυναίκα τῆς ἐποχῆς τῆς καὶ τὸ σπουδαιότερο, εἶπαὶ σπουδαίω ῥαίω οἱσι τραγικῆς περικτείας τῆς πατρίδος τῆς. Δὲν ὑπῆρξε ἀπλῆ κατάσκοπος ἐνὸς ἄμου κ' ἀπανθρώπου τυράννου, πού βασάνιζε τοὺς ὀμοφύλους τῆς. Μὲ τὴν ὑπεροχὴ συμμετορῆς τῆς, μὲ τὴ γοητεία τῆς καλωσύνης τῆς, μὲ τὴ θεαυότητα τῆς καρδιάς τῆς, ἐξευητέστῃς ὅσο μπορούσε τὴ δουλομὲνὴ πατρίδα τῆς, ἐνέντεινε ἕνα ἀπὸ τοὺς φανατικότερους, ἕνα ἀπὸ τοὺς εὐλακονέστερους καὶ θεσιότερους φιλέλληνας ὄλων τῶν ἐποχῶν: τὸν Ποικεβίλ. Τὸν ἀγάτησε, ὅσο μπορούσε μυστικώτερα, κ' ὅσο τῆς ἐπέτρεπε ὁ φοβερός κλοὶος τῆς κατασκοπείας τοῦ τυράννου, καθὼς εἶδαμε. Κι' ὅμως ὁ ἕως ἐκείνους εἶχε ἀνυπολόγητες συνέπειες γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσι τῆς Ἑλλάδος. Γιατὶ ὁ φιλέλληνας τοῦ Ποικεβίλ δὲν ἐδηλώθηκε μόνο μὲ γενναίαις πράξεσι πού πολλές φορὲς δικαίβενσαν τὴν ζωὴ του στὰ Γιάννενα, ἀλλὰ καὶ μὲ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑ, πού σημεύσαν σταθμὸ στὴν ἱστορία τῆς νεοελληνικῆς ἐθνότητος. Στὰ περὶ τὰ ταξείδια του, ὁ διάσημος περιηγητῆς τὸν περηγήθησε βῆμα πρὸς βῆμα δολοφονοῦν τὴν ἐλληνικὴν χροσόνση, πρῶτος μῆλος, μ' ἕναν ἐξάλλω ἐνθουσιασμὸ, γιὰ τοὺς Ἑλληνας καὶ κίνησε τίς πρώτες σωματιδέες τῆς Εὐρώπης γιὰ τὴ χώρα τῶν κλασικῶν ἀναμνήσεων.

Δὲν ἀρνούμεθα θέβια τὸν ἐνθουσιασμὸ καὶ πολλῶν ἄλλων φιλέλληνων καὶ περιηγητῶν πού προηγούμενως ἐπεσκέφθησαν τίς ἐλληνικῆς χώρες κ' ἐγραφαν γιὰ τὰ μνημεία τους. Ἄλλὰ κανεὶς δὲν ἦλθε, ὅπως μῆλσε ὁ Ποικεβίλ γιὰ τοὺς ΝΕΩΤΕΡΟΥΣ ΕΛΛΗΝΑΣ. Ὁ Βύρων, ὁ Σατοθραίνος, ὁ Βαρτόλο, ὁ Στούαρτ, ὁ Κοττάροῦς καὶ πλείστοι ἄλλοι δὲν εἶδαν στὴν Ἑλλάδα παρὰ μόνον ἀρχαίωτες καὶ μνημεία. Δὲν τοὺς συγκίνησαν παρὰ μόνον ἡ ἀμνηστῆς τοὺς παρελθόντος, ἐνὼ γιὰ τοὺς νεώτερους Ἑλληνας ἐγραφαν ἢ μὲ περιφρόνησι ἢ μὲ ἀπλὴ συμπάθεια. Κανένας σχεδὸν δὲν πίστευε στὴ νεώτερη Ἑλλάδα.

Ἀπεναντίας ὁ Ποικεβίλ διάβασε κάτω ἀπὸ τὴ φαινομενικὴ νάκη τῆς σλαβίας καὶ διασθάνθηκε τὴν ἡμέρα τῆς ἀναστάσεως τῆς Ἑλλάδος. Δὲν ἀρκέστηρε μῆνο στὰ μνημεία, ἀλλὰ ψυχολόγησε καὶ τὸ νεώτερο ἀνθρώπου ἄντα, πού παρουσίαζαν ἡ ἐλληνικῆς χώρες. Ἐτοὶ ἡ ζωρὲς περιγραφῆς του, ἡ στατιστικῆς καὶ ἐθνολογικῆς πληροφορίες του, ἡ παρῶσεις τῶν ἠθῶν καὶ τῶν ἐθίμων μας, καθὼς καὶ ἡ μαρτυρικὴ ἐξιστόρησις τῶν παθιμάτων μας κάτω ἀπὸ τὴν τυραννία τῶν Τούρκων καὶ τοῦ Ἀλῆ, προκάλεσαν, ἔχι μόνον τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴ συγκίνησι τῶν κοινωνιῶν τῆς Εὐρώπης, ἀλλὰ καὶ τὴν προσοχὴ τῆς πολιτικῆς τῶν Δυνάμεων. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ποικεβίλ ἀρχίζει ἡ Ἑλλάδα ν' ἀπασχολῆ τὴν πολιτικὴν τῶν Δυνάμεων καὶ νὰ θεωρῆται ὡς ἕνας παρῶνος ὑπολόγημος στὰ πράγματα τῆς Ἀνατολῆς. «Τὸ ταξείδι του στὴν Πελοπόννησο, στὴν Κωνσταντινούπολι καὶ στὴν Ἀλβανία», πού δημοσιεύσε στὰ 1805 κ' ἀπέφωσε στὸ Μεγάλο Ναπολέον, εἶνε γιομάτω ἀπὸ πολιτικῶς ὑπανιγμῶς

γιὰ τὴν θέσι τῆς Ἑλλάδος καὶ γιὰ τὰ δίκαια τῆς νεοελληνικῆς ἐθνότητος. Καὶ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, πὼς περιέχει πολλῆς ὑπερβολῆς, ἀλλὰ τὸ βάθος τῶν διακρίνωσε τὴν καλὴ διαθέσι τοῦ Ποικεβίλ καὶ τὸν ἄδολο κ' ἀτάκτο φιλέλληνασμο του.

Ἰδίως τὸ «ταξείδι του στὴν Ἑλλάδα»—1820—καθὼς καὶ «ἡ ἱστορία τῆς Ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλλάδος», ἔργα γιγαντιαία, ἔργα πολυτομῆ καὶ πολυτομῆ ἀπὸ κάθε ἀπομ, πού κυκλοφόρησαν σύγχρονα μὲ τὴν ἐλληνικὴν ἐπαναστάσι τοῦ 21 ἐς γλιμάδες ἀντίτυπα, συνέτελεσαν, ὅσο τίποτε ἄλλω στὴ γέννησι, στὴν ἐξέλιξι καὶ στὸ θράμβω τοῦ εὐρωπαϊκοῦ φιλέλληνασμοῦ. Ἀρκεὶ νὰ διαθέσι κανεὶς τοὺς προλόγους τῶν βιβλίων αὐτῶν γιὰ νὰ δῆ μὲ πόση πίστι καὶ πόσο ἐνθουσιασμὸ χαρῆθησε τὴν ἐλληνικὴν ἐπαναστάσι καὶ μὲ πόση πεισιπάτητα μῆλσε γιὰ τὴ ζωτικότητα καὶ τὸ μεγάλω μέλλον τοῦ νεοελληνικοῦ λαοῦ. Δὲν ὑπάρχει σχεδὸν σελίδα στὰ βιβλία αὐτὰ πού νὰ μὴ γίνετα λόγος γιὰ τίς ἀρετῆς καὶ τὰ αἰσθήματα τῶν Ἑλλήνων: «Τὸ συναισθημα τῆς ἐλευθερίας, γράφει, πλημμυρεὶ τὰ μέρη πού κατοικοῦν οἱ Ἕλληνας. Φαίνεται πὼς θραινεὶ σὰν μιὰ πνοὴ ἀπὸ τοὺς προηγουμένους χρόνους τῆς Ἑλλορίας, στὴν ἐποχὴ τῆς Ὁμίμωδ. Τὸ ἀναπνέει κανεὶς μαζὺ μὲ τὸν ἀέρα. Τὸ βρίσκει μέσα στὰ ποιητικὰ τοπία καὶ τὴ θεὰ τῶν ὀρανωτῶν τῆς γλυκειῆς πατρίδος τους. Ὑποταγμένοι ἀπὸ αἰῶνες κάτω ἀπὸ τὴ σκλαβία, κατακτημένοι διαδοχικῶς ἀπὸ διάφορους λαοὺς, ὅμως παρῆμεναν πάντοτε Ἕλληνας καὶ δὲν ἐκφυλλισθῆκαν. Οἱ παρῶτομοι καπετάνιοι τῆς Ροῦμειῆς, τοῦ Ὀλύμπου, τῶν βουνῶν τῆς Φιλαιδος, τῆς Μάνης καὶ τῶν Λευκῶν Ὀρέων τῆς Κρήτης, ποτε δὲν υπεταχθῆκαν στοὺς δυνάστες τῆς Ἑλλάδος. Τὰ λαϊκὰ ἰδίως στοιχεία ποτε δὲν ἀπέβδαν τὴν ἐλπίδα μῆς εὐγενικῆς χειραφετήσεως κ' ἀπελευθερώσεως». Ὁ φιλέλληνασμοῦ τοῦ Ποικεβίλ ὑπερῆθε κάθε ὄρω. Ὅλες ἡ σελίδες του εἶνε πλημμυρισμένες ἀπὸ ἕναν μεγαλειώδη ἔρωτα πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ λαὸ τῆς. Κι' ὁ ἔρωτας αὐτὸς υποτορῶνε νὰ ποῦσε πὼς κατὰ μέγα μέρως ἦταν συνέτασι τῆς ἀγάπης του πρὸς τὴ Φροσύνη.

Ὁ Ποικεβίλ δὲν ἐκρυψε τὸν ἔρωτά του γιὰ τὴ Φροσύνη, μέχρι τὰ τελευταία χρόνια τῆς ζωῆς του. Ὁ Λένοριαν, ὁ Γάλλος μεγάλω φιλέλληνας, πού διογράφησε τὸν Ποικεβίλ καὶ περιέσσεσε πλείστες πληροφορίες γιὰ τὴ δράσι του στὰ Γιάννενα κατὰ τοὺς παραῶδεις ἐκείνους χρόνους τῆς Ἀλπτασαδικῆς τυραννίας, ἀνέφερε μεταξὺ πολλῶν ἄλλων, πὼς «ὁ Ποικεβίλ στοὺς Ἕλληνας, πού ἤλθαιαν καὶ τὸν ἔλεπευ στὴ Γαλλία ὀμολογοῦσε, πὼς εἶχε παρῶρα ἀγαπήσει τὴν ὄρασι Γιαννιώτισσα καὶ πὼς στὴ Φροσύνη χροστοῦσε τὸ φιλέλληνασμο του. Ἰδίως τὸ μῆος ἐναντίον τοῦ Ἀλῆ χροστογιόταν ἀπ' ὄτου ὁ τυράννος ἐκείνους εἶχε ὑπαίσει τὴν ὄρασι του φίλη, πού τοῦχε χάρισι ἀληθομῆτες στιγμῆς μὲ τὴ θερμότητα τῆς καρδιάς του». Δὲν χωρεὶ ἀμφιβολία, πὼς ἡ Φροσύνη εἶχε ἐκπῆρασι τὴν ἐσχέσι καὶ τὴν αἰσθηματικότητα τοῦ γαλιῶν περιηγητῆ καὶ μαρτύρω τῶν πατριωτῶν τῆς κῶτῆ ἀπὸ τὴ σλαβία, αὐτὴ πρώτη τὸν ἐπέτεισε, αὐτὴ πρώτη ἔλαβε κοντά του γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσι τοῦ Γένους τῆς. Ἡ Φροσύνη τὸν συγκίνησε καὶ τὸν ἐθέριανε κατὰ τίς σκοτεινῆς καὶ μονότονες ἐκείνης νύχτες τῆς τουρκοκρατίας στὰ Γιάννενα. Ἀπομακρυνόμενος ἀπὸ τὴν πατρίδα του, μόνος κ' ἀφιλωσ μέσα στὴν ἠπειρωτικὴ πρωτεύουσα, πολεμῶντας ἐναντίον ὄλων τῶν σκοτεινῶν δολοπλοκῶν τοῦ Ἀλῆ, κοντὰ στὴ Φροσύνη θῆβρισε τὴν οἰκογενειακὴ φιλτοφιρῆ καὶ θὰ ξεχνοῦσε τὴν πικρία τῆς ζηνητείας καὶ τοῦ επαγγέλωματος καὶ ἀπογοητεύσεως. Ἀποροφρημένος κοντὰ τῆς θῆβουγε κατὰ τίς ἀτέλειωτες χρομινῶν νύχτες τὸ παθιματα τῶν Ἑλλήνων, καὶ θὰ μεθοῦσε ἀπὸ τίς ποιητικῆς παραδόσεις καὶ τοὺς θράβλους τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ, πού θὰ τοῦ δηγόταν ἡ ὄρασι Γιαννιώτισσα.

Ἐτοὶ, χάρις στὴ Φροσύνη, ὁ Ποικεβίλ εἶχε κατακτηθεὶ, κ' ἡ Ἑλλάδα εἶχε κερδίσει ἕναν ἀκόμη φιλέλληνα. Ἐτοὶ ἡ ὄρασι καὶ πονετικὴ Γιαννιώτισσα εἶχε προσφέρει στὴ σλαβομὲνὴ πατρίδα τῆς δ, τι μπορούσε πολιτωμότερο κατὰ τὰ μαρτυρικῶν ἐκείνα χρόνια. Εἶχε προσφέρει στὴν Ἑλλάδα ἕνα φανατικὸν συνήγορο τῶν δικαίων τῆς. ἕνα θαυμασιτῆ τῶν ὄρασιων τῆς ἀναμνήσεων καὶ τῶν φυσικῶν καλλωνῶν τῆς, ἕνα προφήτη καὶ προπαγανδιστῆ τῆς ἐλευθερίας τῆς, ἕνα τέλος φιλέλληνα, ὃ θερμότερο κ' ἐνθουσιαστικότερο τῶν φιλέλληνων. Πίστες ἐλληνίδες μπορούσιν νὰ κατηρῆθουν γιὰ μιὰ παρῶμοια ἐκδόλωσι στὴν πατρίδα τους;

ΦΑΝΗΣ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

